

Глава 4

ЕТИЧНИ КОДЕКСИ

Етичният кодекс представлява *официално становище, чрез което се установяват стандарти на поведение и съответни ценности, касаещи определена професионална група.*

Етичният кодекс се характеризира със *следните особености:*

1. Етичният кодекс определя нормите на поведение.
2. Етичният кодекс служи като пътеводител за членовете на професионалното съсловие.
3. От всички членове на професията се очаква да спазват кодекса.
4. Кодексът за професионално поведение може да е успешен само ако професията като цяло се чувства отговорна за неговото изпълнение.
5. Ако членовете на професията не предприемат действия срещу тези, които не спазват кодекса, той става неефективен.
6. Етичният кодекс не е закон, но е еднакво въздействащ за професионалиста. Окончателният съдник на всички действия е съвестта.
7. Кодексите подпомагат задълбоченото анализиране на трудни морални въпроси и защитаването на последващите решения [3].

Според J. Ladd (1980) професионалният етичен кодекс най-общо има *пет основни цели:*

1. Да вдъхнови членовете на професионалната група да бъдат етични в своето поведение.
2. Да направи членовете на групата чувствителни към моралните аспекти в тяхната работа.

3. Да наложи определени правила на членовете на групата, като по този начин определя неделимостта, целостността на групата и защитава нейните етични стандарти.
4. Да предложи съвет за разрешаване на морални конфликти.
5. Да посочи какво трябва да очаква обществото от членовете на професионалната група [177].

Един от първите документи, установяващ етични стандарти на поведение е *Хипократовата клетва*. Този фундаментален етичен документ съчетава функциите на клетва и етичен кодекс и е останал с непреходно значение и до днес [188].

Клетвата на Хипократ (400 г. пр. н. е.)

Кълна се в Аполон лечителя, в Асклепий, Хигия и Панацея и във всички богове и богини, които вземам за свидетели, че ще спазвам, според моята способност и разум, настоящата клетва, скрепена с моя подпис.

Към учителя, обучил ме в това изкуство, ще се отнасям като към моите собствени родители; ще споделям с него прехрана и пари, когато той има нужда от това; ще гледам на неговото семейство като на мои собствени братя и ще ги обучавам на това изкуство, ако те пожелаят това, безплатно и без договор.

Ще предавам предписанията, устните наставления и всякакво друго обучение само на моите собствени синове, на синовете на моя учител, както и на обучаващите се при мене, които са положили лекарската клетва, и на никой друг.

Ще използвам лечението само за да помогна на болния, доколкото ми позволява моята способност и разум, но никога няма да нараня или навреда на болния. Няма да предписвам отрова на никого, дори и да бъда помолен за това, нито пък ще предлагам на някого подобно нещо. Няма да препоръчвам на никоя жена пещарий, за да предизвикам аборт и ще пазя своя живот и своето изкуство винаги чисти и неопетнени.

Няма да оперирам страдащите от камъни, а ще предоставя това на тези, които са специалисти в тази област.

В който и дом да вляза, това ще бъде, за да помогна на болните и ще се въздържам от всякакво умишлено престъпление и увреда, особено от любовни прегрешения с жени или мъже, били те свободни или роби.

Това, което видя или чуя при изпълнението на моята професия, както и извън нея в процеса на общуване с хората и което не бива да става публично достояние, аз никога няма да го разгласявам, считайки такива неща за свещени тайни.

Ако спазя тази клетва и никога не я наруша, нека получа признание от хората за моя живот и моето изкуство; но ако я престъпя и наруша, нека ме сполети обратното.

1946-47 г. в гр. Нюрнберг се провеждат съдебни процеси срещу Нацистките лекари извършвали особено жестоки експерименти с хора. Защита на лекарите се опитала да омаловажи зверствата чрез цитиране на привидно подобни случаи в международната медицинска литература и дори стигнала до там, че да твърди, че нацистката „евтаназия“ е приложение на Хипократова етика. Трибуналет се оказал изправен пред неочаквана трудност да намери общо приемлив стандарт, с който да осъди престъпленията на Нацистките лекари. Става ясно, че е необходимо изготвянето на етични правила за регулиране на медицинските експерименти и Хипократовата клетва не е достатъчна за етична основа на съвременната медицина.

През 1947 г. се създава Световната Медицинска Асоциация (СМА). В списъка на нейните приоритети важно място заема формулирането на съвременен еквивалент на Хипократовата клетва и още на 2-та Генерална Асамблея на СМА през 1948 г. е приета **Женевската Декларация**. Една година по-късно СМА приема и втори документ - Международен Кодекс на медицинската етика, който утвърждава общите и специфични задължения на лекарите към болните и към колегите.

Международен кодекс по медицинска етика

(приет на 3-та Генерална Асамблея на СМА, 1949 г.; посл. изм. окт. 2006)

Общи задължения на лекарите

Лекарят трябва винаги да извършва своя независима професионална преценка и да поддържа най-високите стандарти на професионално поведение.

Лекарят трябва да зачита правото на всеки компетентен пациент да приеме или да откаже лечение.

Лекарят трябва да не позволява неговата преценка да бъде повлияна от лична изгода или несправедлива дискриминация.

Лекарят трябва да се посвещава на предоставянето на компетентна медицинска помощ при пълна професионална и морална независимост, със съчувствие и уважение на човешкото достойнство.

Лекарят трябва да се отнася честно с пациентите и колегите си и да докладва пред съответните органи за лекарите, които практикуват неетично или некомпетентно или които се занимават с измама или лъжа.

Лекарят трябва да не получава никакви финансови облаги или други стимули единствено заради насочване на пациентите или предписване на специфични продукти.

Лекарят трябва да уважава правата и предпочитанията на пациентите, колегите и другите здравни професионалисти.

Лекарят трябва да осъзнава своята важна роля в обучението на обществото, но трябва да бъде много внимателен при разгласяване на открития или нови лечебни методи чрез непрофесионални канали.

Лекарят трябва да удостоверява само това, което той лично е проверил.

Лекарят трябва да се стреми да използва ресурсите за здравна помощ по най-добрия начин в полза на пациентите и общността.

Лекарят трябва да търси подходяща помощ и внимание, ако той страда от психично или физическо заболяване.

Лекарят трябва да зачита местните и национални етични кодекси.

Задължения на лекаря към болния

Лекарят трябва винаги да има предвид задължението да уважава човешкия живот.

Лекарят трябва да действа в най-добрия интерес на пациента при предоставянето на медицинска помощ.

Лекарят трябва да отдава на своите пациенти пълна лоялност и използва всички налични научни ресурси за това. Когато дадено изследване или лечение е извън възможностите на лекаря, той трябва да го консултира или препрати към друг лекар, който има необходимите способности.

Лекарят трябва да уважава правото на пациента на конфиденциалност. Етично е да се разкрие конфиденциална информация, когато пациентът е съгласен на това или когато има реална и близка заплахата за увреждане на пациента или за други лица и тази заплахата може да бъде отстранена само чрез нарушение на конфиденциалността.

Лекарят трябва да предоставя спешна помощ като хуманитарен дълг, освен ако той е сигурен, че други лица желаят и са в състояние да окажат такава помощ.

Лекарят трябва в ситуации, когато действа в полза на трета страна, да е сигурен, че пациентът има пълно познание за тази ситуация.

Лекарят трябва да не встъпва в сексуални взаимоотношения със своите пациенти или в каквито и да е други оскърбителни или експлоататорски взаимоотношения.

Задължения на лекарите към колегите

Лекарят трябва да се държи към колегите си така, както би искал те да се държат към него.

Лекарят трябва да не подронва взаимоотношенията „лекар-пациент“ на своите колеги с цел да привлече пациенти.

Лекарят трябва когато е медицински необходимо да комуникира с колегите, които са въввлечени в грижите за същия пациент. Тази комуникация трябва да зачита конфиденциалността на пациента и да бъде ограничена само до необходимата информация.

У нас Морален Кодекс на българските лекари е приет сравнително късно – едва в 1973 г. Кодексът определя задълженията на лекаря към пациента, поддържането и повишаването на професионалната квалификация, взаимоотношенията с колегите и др.

През 1990 г. Българският лекарски съюз (БЛС) е възстановен след 43-годишно прекъсване на функционирането му и през 1993 г. е приет Кодекс на професионалната етика, изменен и допълнен 2000 г. [6]

Кодексът на професионалната етика в България е съвременен документ, преплитащ в себе си водещите принципи на международните етични документи, но приспособявайки ги към специфичния български контекст.